

საქართველოში სტარტაპების საინვესტიციო აქტივობის ძირითადი უაქტუორობები

რეზიუმე

დღეს საქართველოში ინვესტირებისთვის ხელსაყრელი, სტაბილური პოლიტიკური და ეკონომიკური გარემოა, გამარტივებულია ბიზნესის დაწყებისთვის ადმინისტრაციული პროცედურები, თუმცა შიდა ინვესტიციების მოცულობა მაინც დაბალია და ქვეყანა დამოკიდებულია უცხოურ ინვესტიციებზე. შიდა ინვესტიციები აუცილებელია ქვეყნის სტაბილური ეკონომიკური ზრდის, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობისა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებისთვის. ბიზნესის განვითარება პირდაპირაა დაკავშირებული ქვეყნის ეკონომიკურ სიძლიერესთან და მისი პოტენციალის გაცნობა მსოფლიოსთვის სახელმწიფოს ერთერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების კვალდაკვალ სახელმწიფოსთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ადგილობრივი ინვესტიციების მოზიდვა.

ძირითადი საძიებო სიტყვები: სტარტაპები, ინვესტიციები, ეკონომიკა.

ძირითადი ტექსტი

ადგილობრივი ინვესტიციების მოზიდვის მიმართულებით საინტერესოა სტარტაპების განხილვა. როგორც წესი, სტარტაპს არ გააჩნია საკუთარი კაპიტალი და დამოკიდებულია გრანტების მოპოვებაზე. დამწყები მეწარმისთვის რთულია დაფინანსების მოპოვება, რადგან მათი საქმიანობა გარკვეულწილად რისკის შემცველია. მცირე ბიზნესი ძირითადად არსებობს ფინანსური სექტორისგან მიღებული სესხებით, სტარტაპები კი იზიდავს მსხვილ ინვესტორებს. სტარტაპის დაფინანსების უმთავრესი წყაროა ე.წ. „ვენჩურული კაპიტალი“ - მცირე ან ახალდაფუძნებულ საწარმოში ინვესტიცია, აქციათა პაკეტის უდიდესი ნაწილის ინვესტორის საკუთრებაში გადასვლით. ვენჩურული კაპიტალის უმთავრესი მახასიათებელია დიდი რისკი. ვენჩურული ინვესტიციები გულისხმობს ახალი

შოთა მურჯიკაძე
სტუ-ს დოქტორანტი

იდეების, მეცნიერულტექნოლოგიური პროგრესის ინოვაციური მიღწევების დაფინანსებას და კომერციალიზაციას. მართალია, აღნიშნული ბიზნესი დიდ ფინანსურ რესურსებს შრომას და რისკს შეიცავს, მაგრამ წარმატების შემთხვევაში დიდი მოგების მოტანა შეუძლია.

უკანასკნელი წლების მანძილზე საქართველომ ფეხი აუწყო მსოფლიო ტენდენციას და გაჩნდა დაფინანსების ადგილობრივი წყაროები. შედეგად, შეიქმნა მაღალტექნოლოგიური პროდუქტები, დატრენინგდნენ დაინტერესებული ადამიანები, მოხდა სტარტაპების პოპულარიზაციაზე ზრუნვა და მათი დაფინანსება.

2014 წელს დაარსდა „საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო/ Ito “ და იგი საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დაქვემდებარებაშია. სააგენტოს მიზანია ხელი შეუწყოს ინოვაციური მეწარმეობის განვითარებას. მისი უშუალო მონაწილეობით ხორციელდება სახელმწიფოსა და კერძო სექტორის ცოდნის, ინოვაციებისა და კვლევის შედეგების კომერციალიზაცია. იმისთვის, რომ პოტენციური ბენეფიციარები მოიზიდოს და დაეხმაროს ინოვაციებსა და ტექნოლოგიებზე ორიენტირებულ მეწარმეებს და სტარტაპებს საკუთარი იდეის რეალიზებაში, სააგენტო უწყვეტ რეჟიმში ქმნის და ავითარებს პროდუქტებსა და სერვისებს: სტაჟირების პროგრამა უნივერსიტეტის სტუდენტებისთვის, ტექნოლოგიების გადამცემის საპილოტე პროგრამა (TTPP), IT Hub და ა.შ.

ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტოს მიერ წარმატებით განხორციელებულ პროექტებს მიეკუთვნება:

ბიზნეს ინკუბატორი - დამწყები ბიზნესის ხელშეწყობის პროგრამა, რომელიც პირველად 2016 წლის თებერვალში ამოქმედდა. იგი ინ-

ოვატორ მეწარმეებს თავიანთი ბიზნეს იდეის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში ეხმარება. პროგრამის ხანგრძლივობა არის 6 თვე და იგი რამდენიმე ეტაპს მოიცავს. ყოველი გუნდი უფასოდ იღებს 30 000 ლარამდე ღირებულების სერვისებსა და პროდუქტებს, გადის მარკეტინგის, პროექტის მართვის, ბიზნეს გეგმის ჩამოყალიბების ტრენინგებს. გუნდებს ასევე აქვთ საშუალება კონსულტაციები გაიარონ იურიდიულ, ფინანსურ, ინტელექტუალური დაცვის საკითხებში.

„სტარტაპ მეგობრული“ - პროექტი ქართულ და ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობს, რათა ხელი შეუწყოს ინოვაციურებსა და სტარტაპების სწრაფ განვითარებას. კომპანიას შეუძლია გახდეს სტარტაპ მეგობრული თუკი იგი აფინანსებს, სპეციალურ შეთავაზებას უკეთებს ან თანამშრომლობს სტარტაპებთან საერთო პროდუქტების ან/და მომსახურების შექმნის მიზნით.

სტარტაპ ბითისი“ – “Startup Beats” დასახელება ინგლისურიდან მომდინარეობს და სტარტაპის გულისცემას/დინამიკას ნიშნავს. პროგრამის ფარგლებში სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე წარმატებული ადამიანები და სტარტაპერები ერთმანეთს ხვდებიან და მიღებულ გამოცდილებას უზიარებენ, რაც ხელს უწყობს სტარტაპებს შორის საქმიანი ურთიერთობების გაზიარებას, სპიკერებსა და სტარტაპერებს შორის კომუნიკაციას და „სტარტაპ ეკოსისტემის“ შემდგომ ზრდა-განვითარებას.

IT ტრენინგები/IT სპეციალისტები - სააგენტო მართავს ტრენინგებს სხვადასხვა მიმართულებით. პროგრამის მიზანი IT მიმართულებით განათლების დონის ამაღლებაა. ასევე სააგენტოს ინიციატივით შექმნილია პორტალი, რომელიც ერთიან ბაზაში აერთიანებს საქართველოში არსებული IT სპეციალისტებს, ახდენს მათი დასაქმების ხელშეწყობასა და კომერციალიზაციას.

ტექნოპარკები და ინოვაციური ცენტრები - საქართველოში ამ ეტაპზე 3 ტექნოპარკი (თბილისი, ზუგდიდი და თელავი) და 2 ინოვაციური ცენტრი (ახმეტა, რუხი) ფუნქციონირებს. ტექნოპარკი წარმოადგენს ფიზიკურ სივრცეს, სადაც ტექნოლოგიური, საგანმანათლებლო და პროფესიონალური რესურსებია თავმოყრილი და მიზნად ისახავს მაღალტექნოლოგიური ბიზნეს იდეების ჩამოყალიბებას, ზრდასა და გან-

ვითარებას. იგი წარმოადგენს ინკუბატორების, სასწავლო ცენტრებისა და ლაბორატორიების, საერთო-სამუშო და რეკრეაციულ სივრცეების ერთობლიობასა და უზრუნველყოფს ტრენინგ-ცენტრებსა და შოურუმებზე წვდომას. რაც შეეხება ინოვაციური ცენტრებს, ისინი მინი ტექნოპარკებს წარმოადგენენ და მომხმარებლებს ლოკალურად იდენტურ სერვისებს სთავაზობენ.

ამ ეტაპზე მსოფლიოში 1090 ფაბლაბი ფუნქციონირებს. საქართველოში დღესდღეობით 22 ფაბლაბია, აქედან თბილისში-9, ბათუმში-2, ქუთაისში-2, მესტიში-1, გურჯაანში-1, ახალციხეში-1, ქობულეთში-1, წალენჯიხაში-1, ფოთში-1, ამბროლაურში-1, რუსთავში-1, ზუგდიდში-1, ხოლო ფაბლაბ ტექნოპარკმა დღემდე განახორციელა 800- ზე მეტი პროექტი.

ინოვაციური ბანაკი - იმისთვის რომ საქართველო რეგიონში ინოვაციური ეკოსისტემის განვითარების ერთ-ერთ საუკეთესო ადგილად იქცეს საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტომ შეიმუშავა გეგმა სტარტაპ ბანაკის დასაარსებლად. პროექტი მიზნად ისახავს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში სტარტაპ ბანაკების დაარსების საშუალებით ფარული ინოვაციურების, მათი ბიზნეს იდეების აღმოჩენასა და საერთო ძალებით დასახული ამოცანების მიღწევას. ბანაკი ადგილობრივ დამწყებ მეწარმეებს საშუალებას მისცემს ფეხი საერთაშორისო ასპარეზზე მარტივად მოიკიდონ

„სტარტაპ საქართველო“ - 2016 წელს სს „საპარტნიორო ფონდის“ და საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტოს თანამშრომლობითა და მთავრობის №206 დადგენილებით საქართველოში დამწყები ბიზნესის (სტარტაპების) ხელშეწყობის პროგრამა ამოქმედდა. „სტარტაპ საქართველო“ წარმოადგენს ვენჩურულ საინვესტიციო პროგრამას. იგი ნაწილია ქვეყანაში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმის და იგი მთავრობის ოთხპუნქტიანი გეგმის ერთ-ერთ კომპონენტია. პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს ქვეყანაში ინოვაციური და მაღალტექნოლოგიური დამწყები კომპანიების მხარდაჭერა, ხდება დასაქმების ხელშეწყობა, აღნიშნულ კომპანიებს ეძლევათ საშუალება გავიდნენ საერთაშორისო ბაზარზე. პროგრამა დამწყებ სტარტაპებს, როგორც ფინანსურად, ასევე ინტელექტუალური რესურსითაც ეხმარება. იგი ორი კომპონენტისგან შედგება: • ტე-

ქნიკური დახმარების კომპონენტი - პროექტის შერჩევის და განხორციელების პროცესში ტექნიკური დახმარება; • დაფინანსების კომპონენტი - პროექტის დაფინანსება, პროგრამით დადგენილი წესის მიხედვით. 35 ინოვაციურ კომპონენტში დაფინანსებას გასცემს სს „საპარტნიორო ფონდი“. ინოვაციური ბიზნეს იდეის ქონის შემთხვევაში ჩვენი ქვეყნის მოქალაქე ნებისმიერ ფიზიკურ პირს ან პირთა ჯგუფს შეუძლია დაფინანსების მოპოვება გარდა კანონმდებლობით აკრძალული საქმიანობებისა. რაც შეეხება ინოვაციურ იდეას, ის ეკონომიკური ან სოციალური ღირებულების ახალ ან გაუმჯობესებულ პროდუქტს ან მომსახურებას მოიაზრებს

პროექტთა დაფინანსების საერთო ბიუჯეტი 2 000 000 ლარს შეადგენს, საიდანაც ნახევარი სააგენტოს, ხოლო მეორე ნახევარი საპარტნიორო ფონდის ბიუჯეტიდან ფინანსდება. „სტარტაპ საქართველო“ დაფინანსებას გასცემს 15 000-დან 100 000 ლარამდე. განმცხადებლის თანამონაწილეობა შეიძლება განხორციელდეს, როგორც ფულადი (პროექტის მთლიანი ბიუჯეტის სულ მცირე 10%), ასევე არაფულადი ფორმით. განმცხადებელი ბიზნეს იდეის სანაცვლოდ იღებს კომპანიის წილის 45%-ს, დარჩენილი წილი ნაწილება კაპიტალშენატანების შესაბამისად პროპორციით. „სტარტაპ საქართველოს“ ერთობლივ საწარმოში პარტნიორობის ხანგრძლივობა არ აღემატება 10 წელს.

მაღალტექნოლოგიური ბიზნეს იდეის დროს საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო პარტნიორად არაუმეტეს 7 წლის ვადით რჩება და იგი სტარტაპის მმართველობაში არ მონაწილეობს. სტარტაპების დაფინანსების უზრუნველყოფას მხოლოდ პროექტის ფარგლებში შექმნილი აქტივები წარმოადგენს. საინვესტიციო პროექტი ფინანსდება 100,000 ლარამდე თანხით და ბენეფიციარის თანხობრივი თანამონაწილეობა არ მოითხოვება, წილი კი 95%-ს შეადგენს, ხოლო იმისთვის რომ მოხდეს საერთაშორისო ინვესტორებისგან დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვა, წარმატებული პროექტების წარდგენა სილიკონ ველიში (აშშ) ხდება. 36 საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო/GITA ყველა ბენეფიციარს ტრენინგებით, ქოჩინგით, მენტორინგითა და საკონსულტაციო მომსახურებით უზრუნველყოფს “სტარტაპ საქართველო” პროექტ “USAID ზრ-

დასთან” ერთად ოკუპირებული ტერიტორიის მიმდებარე სოფლების მოსახლეობას აფინანსებს, რათა მათ შეძლონ ინოვაციური ბიზნესის წამოწყება და შეიქმნას მეტი საწარმო და სამუშაო ადგილი. ძირითად პრიორიტეტს ინოვაციური საწარმო წარმოადგენს და ბენეფიციარის მხრიდან მხოლოდ 10% თანამონაწილეობა მოითხოვება, დანარჩენი 90% ფინანსდება სტარტაპ საქართველოს მიერ შედავათიანი გრძელვადიანი სესხით.

USAID ზრდის“ მიერ გამოყოფილი ჯამური საგრანტო თანხის მოცულობა 500 000 აშშ დოლარია. აღნიშნული პროექტისა და სტარტაპ საქართველოს ერთობლივი პროგრამის ვადა კი 2022 წლის სექტემბრამდეა. პროექტი აერთიანებს 5 ნაწილისგან შემდგარ პროგრამას, საოკუპაციო ხაზის მიმდებარე რეგიონებში ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობის მიზნით.

ასევე, არსებობს სახელმწიფო პროგრამები, რომელიც საინვესტიციო აქტივობებს უწყობს ხელს, კერძოდ:

აწარმოე საქართველოში“ - სააგენტო მეწარმეობის ხელშეწყობას, მეწარმეების მხარდაჭერას, ახალი საწარმოების შექმნასა და არსებულის გაფართობას ისახავს მიზნად. იგი ეხმარება კერძო სექტორს კონკურენტუნარიანობის მიღწევაში და საექსპორტო პოტენციალის ზრდას ასტიმულირებს. სააგენტო აერთიანებს სამ კომპონენტს: ბიზნესის, ექსპორტისა და ინვესტიციის მიმართულებას. პროგრამა 2014 წლიდან ხორციელდება და მის ფარგლებში სუბსიდირებულმა 1 ლარმა კერძო სექტორის მიერ 15.7 ლარის ინვესტიციას მისცა სტიმული, ბიუჯეტში 5.04 ლარი შეიტანა და 8.7 ლარის მშპ შექმნა

“აწარმოე საქართველოში” სააგენტოს ფარგლებში 2015-2018 წელს დაფინანსდა 6 212 პროექტი, რომელთა ჯამური საინვესტიციო მოცულობა 61 მლნ ლარს აღემატება, თანადაფინანსება შეადგენდა 46.9 მლნ ლარს, ჯამურად დაფინანსება გადაეცა 9 384 ბენეფიციარს.

არსებული მწვავე ეპიდსიტუაციიდან გამომდინარე, განხორციელდა ცვლილებები „აწარმოე საქართველოში“ პროგრამის ფარგლებში, რაც გულისხმობს იმას რომ სესხის/ლიზინგის თანადაფინანსების პერიოდი 24 თვიდან 36 თვემდე გაიზარდა, შეიცვალა საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსების მექანიზმი, გაიზარდა სააგენტოს მიერ დაფინანსებული საქმიანობათა

სახეობების ოდენობა, დაიწია სესხის/ლიზინგის მინიმალურმა ზღვარმა და საბრუნავ საშუალებათა დაფინანსება გაიზარდა 80%-მდე. ამასთან, გრანტის მოცულობის მინიმალური ზღვარი 20 000 ლარიდან 30 000 ლარამდე გაიზარდა, ხოლო ბენეფიციარის თანადაფინანსების მოთხოვნა 20%-დან 10%-მდე შემცირდა. ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილი ემსახურება ახალი კორონავირუსის შედეგად ეკონომიკაზე ნეგატიური ზემოქმედების შერბილებასა და სამეწარმეო აქტივობის ხელშეწყობას

საქართველოს თანაინვესტირების ფონდი (GCF) - 2013 წლიდან ამოქმედდა და არის კერძო კაპიტალის ფონდი, რომელიც მიზნად ისახავს ქვეყანაში არსებულ მზარდ ინდუსტრიებში საინვესტიციო პროექტების განხორციელებას, როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ პარტნიორებთან ერთად. 39 თანაინვესტირების ფონდი 25%-დან 100%-მდე წილობრივ მონაწილეობას ახდენს ისეთ პროექტებში, რომელთა მომგებიანობა მინიმუმ 17%-ს შეადგენს და რომელთა მინიმალური წამყური საინვესტიციო მოცულობა 5 მლნ აშშ დოლარია.

დასკვნა

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა და ქვეყნის საინვესტიციო პოტენციალის სრულყოფილი ათვისება ნებისმიერი სახელმწიფოს ერთ-ერთ მთავარ საზრუნავს უნდა წარმოადგენდეს. იმისთვის, რომ მომდევნო ათწლეულში საქართველომ მაღალ ეკონომიკურ ზრდას მიაღწიოს, უცხოური კაპიტალის მოზიდვის პარალელურად უნდა განხორციელდეს შიდა (სამამულო) ინვესტიციების სტიმულირებისა და ხელშეწყობის ღონისძიებები. სტარტაპებისა და საინვესტიციო ფონდების საქმიანობის გააქტიურება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას. როგორც ვხედავთ, ამ კუთხით საქართველოს მხრიდან არაერთი ნაბიჯი გადაიდგა და სახელმწიფო აქტიურად ახორციელებს საინვესტიციო აქტივობის სტიმულირებისა და ერთიანი მიმზიდველი საინვესტიციო ეკოსისტემის ჩამოყალიბებისკენ მიმართულ კომპლექსურ ღონისძიებებს. რაც საბოლოო ჯამში, დადებითად აისახება ქვეყნის საერთაშორისო რეპუტაციაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. <https://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=22859>
2. <https://fablab.gov.ge/geo/static/41/ra-aris-fablabi>
3. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3279819?publication=0>
4. <http://startup.gov.ge/geo/program>
5. <http://www.economy.ge/?page=projects&s=29>
6. Covid 19-ის წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების ანგარიში
7. <http://gcfund.ge/>
8. <http://startup.ge>
9. <https://ady.az/>

The main factors of investment activity of startups in Georgia

Shota Murjikneli, PhD student of GTU

Summary

Today, Georgia has a favorable, stable political and economic environment for investing, administrative procedures for starting a business have been simplified, however, the volume of domestic investments is still low and the country is dependent on foreign investments. Domestic investments are essential for the country's stable economic growth, the country's competitiveness and the improvement of the living standards of the population. The development of business is directly related to the economic strength of the country and the realization of its potential is one of the main goals of the state for the world. In the wake of foreign direct investment, it is vital for the state to attract local investment.

Keywords: Startups, Investitions, Ecosystem